

Margareta Puhar in šolstvo v Mariboru med obema vojnama

Fanika Krajnc-Vrečko*

1.01 Izvirni znanstveni članek
UDK 27-788-055.2:37(497.412)"1918/1939"

Fanika Krajnc-Vrečko: Margareta Puhar in šolstvo v Mariboru med obema vojnama.
Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor 89=54(2018), 3, str. 115–124

Razprava osvetljuje čas med obema vojnama, v katerem so šolske sestre vodile pomembne vzgojne ustanove v Mariboru. Na ženskem učiteljišču se je do druge svetovne vojne izobrazilo več kot 1.200 slovenskih učiteljic, ki so pomembno vplivale na vzgojo narodne zavesti in utrjevanje slovenskega jezika, kar je moč prepoznati iz številnih kulturnih prireditev v mestu. Jugoslovanske šolske oblasti so močno nasprotovale delovanju ustanove mariborskih šolskih sester, posamezne predstojnice pa so se s svojim izjemnim ugledom in organizacijskimi sposobnostmi dve desetletji borile za ohranitev učiteljišča.

Ključne besede: šolske sestre, šolstvo v Mariboru, cerkvene šole, dekliške šole, odnosi z državo

1.01 Original Scientific Article
UDC 27-788-055.2:37(497.412)"1918/1939"

Fanika Krajnc-Vrečko: Margareta Puhar and Education in Maribor between the Two Wars. Review for History and Ethnography, Maribor 89=54(2018), 3, pp. 115–124

The discussion highlights the time between the two wars, in which the School Sisters were in charge of important educational institutions in Maribor. Until the Second World War, over 1,200 Slovene female teachers were educated at the women's college of education. They significantly influenced the education of national consciousness and the consolidation of the Slovene language, which can be observed in numerous cultural events in the city. The Yugoslav school authorities strongly opposed the work of the institution of the Maribor School Sisters, while individual prioresses were for two

* zn. sod. dr. Fanika Krajnc-Vrečko, Univerza v Ljubljani, Teološka fakulteta, Enota v Mariboru, Teološka knjižnica Maribor, Slomškov trg 20, SI 2000 Maribor, fanika.vrecko@teof.uni-lj.si

decades fighting for the preservation of the college of education with their remarkable reputation and organizational skills.

Key words: School Sisters, educational system in Maribor, ecclesiastical schools, girls' schools, relations with the state

UVOD

Ustanovitev zavoda mariborskih šolskih sester je usodno vplivala na duhovno in cerkveno podobo mesta Maribor ter na zgodovinski razvoj izobraževalnih ustanov vse do druge svetovne vojne. Mati Margareta Puhar je po prihodu v Maribor sledila želji škofa Slomška, ki jo je po prihodu iz Rima in pogovoru s papežem Pijem IX. zaupal Društvo katoliških gospa, da bi v mestu ustanovili zavod za vzgojo in šolanje sirot, predvsem revnih deklic, in bi ga vodile redovnice (Kovačič 1928: 277). Od prvih začetkov se je zavod razvil v močno izobraževalno središče, ki je v mestu odigralo pomembno vlogo pri izobraževanju ženske mladine od otroškega vrtca in osnovne šole do učiteljišča, ki so ga šolske sestre vodile od leta 1892 do začetka druge svetovne vojne 1941.

MARGARETA PUHAR IN VZGOJNO POSLANSTVO ŠOLSKIH SESTER

Slomškov naslednik škof Maksimilijan Stepišnik je iz avstrijskega Eggenberga poklical redovnice, da bi v Mariboru vodile vzgojno ustanovo. 15. oktobra 1864 so prišle v Maribor prve tri sestre, ki so prevzele hišo v Schmidererjevi ulici 11, današnji Strossmayerjevi. Prva predstojnica je bila s. Margareta Puhar, s. Veronika Bauer je bila učiteljica šivanja in s. Salezija Weitzer učiteljica pletenja. Iz teh skromnih začetkov je v šolskem letu 1868/69 nastala štirirazredna šola s 300 učenkami (Jubilejni seznam 1939/40: 7). Leta 1869 je bil sprejet avstrijski državni zakon, ki je zahteval splošno osemletno šolsko obveznost in je nadzorstvo šol podredil državi. Tako so sestre učiteljice in vzgojiteljice bile usposobljene in so delovale po tedanjih državnih predpisih, kar je pomenilo tudi določen germanizacijski pritisk v šolskih ustanovah (Rojs, Zorec 1987: 102). Vzgojno in izobraževalno delo šolskih sester pa je poleg osnovnih moralnih načel in krščanske vzgoje temeljilo tudi na krepitvi narodne zavesti in ljubezni do maternega jezika.

Iz besed m. Margarete razvidno njeno poslanstvo pri skrbi za vzgojo revnih deklic:

Kako srečna sem in se Bogu in tudi vam, drage sestre, zahvaljujem za vso pomoč, oporo, za molitev, žrtve in zvestobo pri delu za našo kongregacijo. Bog je dal blagoslov našemu delu pri vzgoji otrok. Po prvotni želji škofa Slomška in poznejši naši želji smo vse moči darovale v prvi vrsti za vzgojo zapuščenih, revnih otrok našega mesta. Zahvalim se vam,

ker ste se temu delu z vsem srcem tudi materinsko posvetile. Zdaj na ulicah Maribora ni več videti nobenega zapuščenega otroka. S tem pa vsa beda še ni odpravljena. (Puntar 1993)¹

V želji po odpravi bede oziroma omilitvi težkih razmer v mariborskih predmestjih je m. Margareta sestram dajala jasna navodila, kako naj skrbijo za otroke:

Naše ustanove naj ostanejo zveste svojemu prvotnemu namenu. Skrb za vzgojo in nego naj najprej posvetijo otrokom iz revnih družin in šele potem tistim, ki so sposobni plačevati celotno oskrbnino oziroma šolnino. Pri tem si posebno prizadevajte, da v naši praksi med revnimi in bogatimi ne bo nikoli nobenih razlik. (Puntar 1993)²

Njena pedagogika je bila usmerjena v izgradnjo zdravih medčloveških odnosov in vzgojo pozitivnih osebnosti, pri čemer je od sester vzgojiteljic zahtevala poštenost, pravičnost in spoštovanje človekove osebe:

Tudi naša vzgoja naj ne poudarja samo slabih lastnosti. Vzgojo je treba graditi na pozitivnih lastnostih, ki opogumljajo. Vsak otrok jih ima, le da jih v družini ali zunaj nje ni še nihče odkril ali priznal. Zapomniti si moramo tudi, da dobra beseda dobro mesto najde. Če pa ne uspemo, je treba veliko in potrpežljivo moliti. (Puntar 1993)³

Sestre so se kasneje spominjale njenih vzgojnih metod in so zapisale:

Večkrat je priporočila, naj z otroki ne bomo pretrde; tudi naj čim manj svarimo s predolgimi in prepogostimi pridigami. Če je le mogoče, naj z otrokom, ki je kaj zagrešil, uredimo 'med štirimi očmi'. Pri tem naj ne uporabljamo sramotilnih in ponižujočih besed, ki otroka žalijo in prizadenejo njegov ponos. Iz ust sester naj bi otrok ne slišal nikoli nič takega. Posebno naj se nobena ne spozabi, da bi otroka kaznovala s šibo ali ga tepla. Redovnica naj se nikoli ne pregreši s tako surovostjo, da bi svoje roke uporabljala za kaznovanje otrok, ampak rajši za blagoslov. S takimi kaznovanji bi otroka globoko razočarali in v mladi duši bi se podrla zaupanje in spoštovanje do redovnic za vedno. Otroka je treba posvariti tako, da bo čutil, da ga imamo radi in mu dobro želimo. (Puntar 1993)⁴

Kot je m. Margareta gradila na lastnostih, ki opogumljajo, tako so sestre v naslednjih desetletjih potrebovale veliko poguma, da so svoje vzgojno in izobraževalno delovanje razvijale ter poleg vrtca in osnovne šole ustanovile žensko učiteljišče (ustanovljeno leta 1892, pravico javnosti dobilo v šolskem letu 1896/97), ki je do druge svetovne vojne vzgojilo več kot 1.200 slovenskih učiteljic.⁵ V njem se je kljub večkratnemu ostremu nasprotovanju šolskih oblasti gojil narodni duh in slovenski jezik (Kodrič, Palac 1986: 132).

¹ <http://solske-sestre.si/sl/mati-margareta-puhar>

² <http://solske-sestre.si/sl/mati-margareta-puhar>

³ <http://solske-sestre.si/sl/mati-margareta-puhar>

⁴ <http://solske-sestre.si/sl/mati-margareta-puhar>

⁵ Na Slovenskem so poleg ženskega učiteljišča šolskih sester v Mariboru v tem času delovale: Zasebna ženska učiteljska šola pri uršulinkah v Ljubljani, ustanovljena 1860, pravico

ŽENSKO UČITELJIŠČE IN ZAVOD MED OBEMA VOJNAMA

Po koncu prve svetovne vojne so sestre z navdušenjem sprejele novo oblast, saj so pričakovale, da bodo v novi državi lažje izpolnjevale svoje poslanstvo na področju šolstva. Toda kaj kmalu so spoznale, da njihovo delovanje ne bo nič lažje kot pod avstrijsko oblastjo. Splošno vzdušje v Mariboru ni bilo naklonjeno Cerkvi in njenim ustanovam, nemiri, ki so jih povzročali Nemci in nemškutarji, pa so ogrožali tudi delovanje šolskih sester. Odločilno vlogo za zaščito sester in zavoda je imel general Maister, ki ga sestre večkrat omenjajo v svoji kroniki kot dobrotnika in zaščitnika, skupaj z njegovo ženo (Kronika 2007: 352, 354).

Šole s pravico javnosti

Leta 1922, ko so sestre sprejele svoje prve Konstitucije in je materina hiša v Mariboru postala središče Mariborske province, je zavod imel učiteljišče z vadnico (osnovna šola), meščansko šolo, otroški vrtec z dvema oddelkoma, gospodinjsko šolo, tečaj za učiteljice ročnega dela ter večerne gospodinjske tečaje. Pred tem, v začetku leta 1921, si je vodstvo zavoda prizadevalo ponovno pridobiti pravico javnosti za otroški vrtec, osnovno, meščansko in učiteljsko šolo. V prošnji prosvetnemu ministrstvu so sestre utemeljevale pravico javnosti s tem, da so »šole res potrebne, imele so jasno preteklost in razen tega niso bile v breme državi« (Kodrič, Palac 1986: 132). Zaradi neuspešnega sporazumevanja s prosvetnim ministrstvom so prošnjo za pravico javnosti istega leta še enkrat ponovile, a niso bile uspešne. Šolska oblast je načrtovala ukinitve ženskega učiteljišča in v Mariboru so nameravali ustanoviti državno učiteljišče, ki bi prevzelo tudi učenke ženskega učiteljišča šolskih sester. Šolsko poslopje so nameravali spremeniti v bolnico ali sanatorij. Temu so se sestre odločno uprle. Največ zaslug za ohranitev zavoda oziroma učiteljišča je imela ravnateljica s. Anastazija Kopitar v letih 1922–1933.

Čeprav je leta 1924 zaradi velikega števila učiteljev učiteljišču pretila nevarnost, da ga ukinejo, se to ni zgodilo, saj je Anton Korošec postal prosvetni minister v Beogradu in je samostanskim šolam znova vrnil pravico javnosti (Rojs, Zorec 1987: 107).

javnosti dobila 1902, in Zasebno žensko učiteljišče uršulink v Škofji Loki, ustanovljeno 1906 s pravico javnosti od leta 1936 (Stalež šolstva 1934: 33). Sestre usmiljenke sv. Vincencija Pavelskega pa so vodile Zasebno dekliško meščansko šolo v Marijinem domu v Kočevju v letih 1918–1941 (Letno poročilo 1939: 3).

Grožnje o ukinitvi učiteljišča

Koroščevo mnistrovanje je trajalo le kratek čas – 27. julij do 6. november 1924 (Stalež šolstva 1934: 254) – in njegov naslednik Svetozar Pribičević je znova izdal odlok, da učiteljišče v letu 1925 ne sme pričeti s prvim letnikom. Prepoved je bila takole utemeljena:

Po 16. členu ustave SHS, po katerem morajo vse šole dajati moralno vzgojo in razvijati državno zavest v duhu narodne enotnosti in verske strpljivosti, za kar ima država garancijo le v državnih šolah. (Kodrič, Palac 1986: 132).

Vodstvo zavoda je znova nasloвило prošnjo na slovenske poslance in bansko upravo v Ljubljani in ti so podprli prošnjo za obstoj z obrazložitvijo, da imajo sestre izjemne zasluge za izobraževanje doma in v tujini, kjer delujejo med slovenskimi ter hrvaškimi izseljenci v Ameriki, Egiptu, Argentini in drugod (Rojs, Zorec 1987: 107).

Naslednja leta so z ministrstva prosvete prihajale različne prepovedi, ki so ovirale nemoteno delovanje učiteljišča. Tako so leta 1927 omejili vpis v prvi letnik na 30 slušateljic, leta 1929 pa absolventkam učiteljišča niso priznali javne službe.

Leta 1933 je država posegla v kadrovsko zasedbo, ko je prepovedala poučevanje na učiteljišču za vse sestre, ki niso imele fakultetne izobrazbe, čeprav so nekatere od teh na šoli poučevale tudi več kot 25 let. V šolskem letu 1933/34 so tako po odloku ministrstva prosvete (S. n. br. 5463 z dne 24. marca 1934) bile odstavljene naslednje sestre učiteljice:

s. Anastazija Kopitar, ravnateljica (na šoli 26 let); s. Ambrozija Gornik, nastavnica za risanje in lepopis (19 let); s. Roza Jug, učiteljica ročnih del (25 let); s. Eleonora Kozole, učiteljica srbohrvaščine (5 let); s. Milena Štih, nastavnica za učni jezik in pedagogiko (16 let) in s. Emanuela Trstenjak, nastavnica za zgodovino in zemljepis (24 let). Vodstvo zavoda jih je nadomestilo s honorarnimi sodelavci, tj. profesorji z državne klasične gimnazije in tako preprečilo ukinitve šole zaradi pomanjkanja učiteljic (Izvestje 1933/34: 5).

Med odstavljenimi učiteljicami sta še v istem letu umrli ravnateljica Anastazija Kopitar (1877–1933) in s. Emanuela Trstenjak (1883–1933). V zahvalnem zapisu ob smrti s. Anastazije Kopitar, pranečakinje jezikoslovca Jerneja Kopitarja, so sestre izpostavile njeno izjemno vlogo pri ustanovitvi in vodenju učiteljišča ter odnosu do materinščine:

Ljubezen in vera sta jo nagnili, da si je zgodaj izbrala poklic, ki mu je nad 30 let posvečala vse svoje sposobnosti in moči. 9 let je delovala kot vadniška učiteljica v Mariboru v slovenskem razredu. Učiteljiščnice so kar uživale pri hospitacijah v njenem razredu, tako nazorno, živahno in zanimivo je znala najmanjšim učenkam podajati osnovne nauke. Gradila pa je tudi – sama kova kremenitega – trdne temelje poznejšim značajem. 25 let je kot glavna učiteljica poučevala na učiteljišču slovenščino. Kako vneta je bila za mili

materni jezik in kako si je prizadevala, da bi ga vzljubile tudi bodoče učiteljice, vedo pač najbolje njene bivše učenke. Da je za nemške vlade vel med šolsko mladino širom sedanje Dravske banovine narodni duh, je v precejšnji meri tudi zasluga s. Anastazije. 10-letno ravnateljstvo najbolj osvetljuje njena ljubezen do malih. Izrazito je v tem sledila klicu najvišjega Vzgojitelja: »Pustite male k meni!« Najbolj srečno se je čutila, kadar je hospitirala v vadniških razredih. Vera v Njega, ki mu je prepustila vrhovno vodstvo zavoda, upanje v mladino in njeno življenjsko silo, ljubezen do poklica in domovine, to troje je dajalo pokojni ravnateljici tisto neupogljivo voljo, da je premagala neštete ovire, ki so ogrožale naše učiteljske. Za svoje zaslužno delo je bila odlikovana dne 15. avgusta 1929 z redom sv. Save IV. razreda. (Izvestje 1933/34: 3)

Učiteljica zgodovine in zemljepisa, ki je 24 let poučevala na učiteljski šoli, s. Emanuela Trstenjak, je bila zelo priljubljena med učenkami in sestrami. Ob njeni smrti so šolske sestre zapisale:

Kako spretno je znala ogreti pouk! Ogenj navdušenja, ki je plamtel iz njenih predavanj, je vsemal tudi učiteljske za predmet. – Pri zgodovini je bila s. Emanuela prav v svojem elementu. Saj pa je tudi imela na tem področju obširno in temeljito znanje kakor malokdo; iz svoje duhovne zakladnice je črpala pri pouku ter pri slavnostnih govorih ob državnih in narodnih praznikih. Ljubezen, ki je ožarjala njeno delo, je rodila veselje in iz obeh je rasel bogat uspeh. (Izvestje 1933/34: 4).

Septembra leta 1935 je Ministrstvo prosvete znova poseglo v delovanje zavoda, ko je z odlokom S.n.br. 35.042 z dne 7. 9. 1935 na ženski učiteljski šoli dovolilo vpis v prvi letnik samo za sestre pripravnice. Zunanjih dijakinj sestre niso smele sprejeti.

V tem letu je Ministrstvo prosvete načrtovalo spremembe zakona o srednjih in učiteljskih šolah, s katerimi je nameravalo ukiniti zasebne srednje šole oziroma jim vzeti pravico javnosti. 15. novembra 1935 je škofijski ordinariat Maribor na ministrstvo prosvete v Beogradu naslovil prošnjo za ohranitev učiteljske šole šolskih sester z naslednjo utemeljitvijo:

V lavantinski škofiji bi bil s takšnim zakonom prizadet velezaslužni zavod šolskih sester, ki obstoja že od leta 1864 in je ves ta čas vzorno skrbel za pouk in vzgojo mestne in podeželske ženske mladine. V Mariboru oskrbuje dobro obiskano osnovno šolo, ki je bila do sedaj vadnica njihove ženske učiteljske šole; 4 razredno meščansko šolo z eno vzporednico, ki šteje letos 229 učenk ter peti razred ženske učiteljske šole z 20 učenkami in vsled odloka Ministrstva prosvete z dne 7. 9. 1935 s.n.br. 35.042 prvi razred samo za samostanske sestre učiteljske pripravnice. Vsled velike pomembnosti za narodno in moralno vzgojo naroda imajo te šole že mногоletno pravico javnosti ... Te šole se v pouku in vzgoji natančno ravna po vseh šolskih zakonih in predpisih, ki jih izdaje Ministrstvo prosvete, ki vse te šole po svojih zastopnikih nadzoruje, ter vsako leto imenuje odposlanca – komisarja, ki predseduje diplomskemu izpitu na ženski učiteljski šoli ter o uspehu poroča Ministrstvu prosvete. Ta poročila so bila za zavod šolskih sester vedno lepa in častna. Veliko je delal zavod šolskih sester za prebujanje jugoslovanske zavesti. (NŠAM, Šk. pis., P7, šk. 1, Šolske zadeve)

Na dopis je ordinariat prejel naslednji odgovor: »/.../ Ove škole mogu i dalje postojati pod uslovima koji su predviđeni u ranijim zakonima.« Ministrstvo potrdilo, da sprememba zakona ne velja za nazaj in da za zasebne učiteljske šole ostaja v veljavi določilo zakona iz leta 1929 (NŠAM, Šk. pis., P7, šk. 1, Šolske zadeve). V šolskem letu 1936/37 je učiteljišče znova dobilo dovoljenje za vpis v prvi letnik. Leta 1936 so sestre nameravale poleg učiteljišča začeti z novim zavodom za vzgojo deklet, ki bi dekletom nudil splošno izobrazbo. Ministrstvo je celo potrdilo program in učni načrt, vendar je zaradi premajhnega števila vpisanih deklet program trajal le eno leto (Rojs, Zorec 1987: 108).

V začetku leta 1937 se je zavod poslovil od ustanoviteljice učiteljišča s. Angeline Križanič (1854–1937) in v Izvestjih so ji sestre zapisale nekrolog, iz katerega je moč prepoznati njeno trdno, pošteno in blago osebnost, kakršna je bila potrebna za ohranitev ženskega učiteljišča šolskih sester v Mariboru:

Delovala je kot učiteljica na osnovni šoli šolskih sester v Mariboru in v Celju. Mati Angelina je bila rojena učiteljica – vzgojiteljica. S svojo preprostostjo, z otroško veselo naravo, s svojim blagim srcem se je približala otroškim dušam in jih pritegnila nase. Otroci so jo ljubili kakor svojo mater. V svojem razredu in v vsej hiši je ustvarjala ozračje domačnosti, v katerem so se čutili srečne in zadovoljne vsi. Koliko dobrega so ponesle številne učenke iz njene šole v življenje tekom celih 50 let njenega učiteljevanja: temeljitega, obširnega znanja in srčne kulture. Saj jim je vsajala v srce globoko in iskreno vernost in zlati nauk »Čednost, rednost in točnost so dika vsakega dekleta, vsake žene.«

Leta 1892. je mati Angelina priborila kongregaciji učiteljišče ... Kaj je vodilo vrhovno predstojnico Angelino Križanič pri tej ustanovitvi? Zavest, da je kongregaciji lastno učiteljišče nujno potrebno, saj ji je glavni namen pouk in vzgoja mladine, nič manj pa ljubezen do lastnega naroda; hotela mu je vzgojiti dobrih, narodno zavednih učiteljic, ki bi v nežnih srcih slovenske dece gojile ljubezen do Boga, do slovenskega naroda in do mile slovenske besede. Učiteljišče šolskih sester je bilo edino, ki je izobraževalo slovenske učiteljice za ves Spodnji Štajer. Iz tega učiteljišča pa so šle učiteljice-redovnice tudi preko morja v daljno Ameriko med naše slovenske in hrvatske izseljence« (Izvestje 1936/37, 3–4).

V naslednjih letih je učiteljišče z vadnico delovalo brez večjih pretresov, v šolskem letu 1939/40 so sestre celo dobile dovoljenje za vpis 35 dijakinj in vse so imele pravico na državno učiteljsko službo – ta pravica je bila namreč dijakinjam odvzeta s šolskim zakonom iz leta 1929.

Preden je aprila leta 1941 okupator uničil zavod šolskih sester v Mariboru, je bilo v vseh programih vpisanih 785 učenk: na učiteljišču 99 dijakinj, na petrazredni vadnici 208 učenk, v meščanski šoli 163 učenk, v otroškem vrtcu 70 otrok, v tečaju za ročna dela 101 dekle, v gospodinjski šoli 20 deklet, v gospodinjski nadaljevalni šoli 54 deklet in v tečaju za šivanje 70 deklet in gospa.

Učiteljišče je do ukinitve leta 1941 v skoraj 50-letnem delovanju izobrazilo 1.205 slovenskih učiteljic, ki so odigrale izjemno pomembno vlogo v vzgoji narodne zavesti na celotnem spodnještajerskem ozemlju (Rojs, Zorec 1987: 108–109).

DUH MARGARETE PUHAR V PETDESETIH LETIH VZGOJE PRI ŠOLSKIH SESTRAH

Duh Margarete Puhar se je v vzgojnih načelih zavoda prilagajal potrebam časa. Medtem ko je sama imela pred očmi revne otroke, ki jih je z vzgojo in izobrazbo želela rešiti revščine in pomanjkanje, si je kasnejša vzgoja prizadevala za čim boljši učni uspeh in disciplino. To med drugim dokazujejo Konstitucije (1922: členi 169–199) v poglavju *O vzgoji in pouku deklic* (prim. Konstitucije 1932):

169. Sestre imajo dolžnost ne samo poučevati, marveč tudi krščansko vzgajati; otroci si morajo poleg znanja pridobiti zlasti naslednje čednosti: odkritosrčnost, resnicoljubnost, čistost, rednost in požrtvovalnost.

197. Spoštovanje, pokorščina in ljubezen do predstojnikov se mora gojiti v otroških srcih in ne sme se trpeti, da bi o njih kakorkoli nespodobno govorili.

198. Sestre naj pazijo na to, da ne bodo v srcih gojenk gojile samo pobožnih in nežnih čustev, marveč da jih bodo napeljevale pred vsem h korenitim čednostim. Zato morajo v njih vzbujati živo vero, strah božji in sovražstvo do greha ter jim pogosto zabičevati, da zahteva prava čednost in resnična pobožnost pred vsem zvesto izpolnjevanje stanovskih dolžnosti.

199. Kali tistih pregreškov, za katere so ženska srca posebno sprejemljiva, se morajo pravočasno zatreti. Zato naj se sestre pred vsem izogibljejo vsega, kar bi utegnilo pospeševati ničemurnost in željo drugim dopasti, in naj pojasnjujejo, da je nespamet sveta, ki skoraj izključno goji zunanost, nasprotna krščanskemu življenju in ponižnosti.« (Konstitucije 1932, 59)

Medtem ko je sama gradila na pozitivnih lastnostih, ki opogumljajo ter upoštevajo spoštovanje človekove osebe, je poznejša vzgoja temeljila na vsaj na videz nekoliko strožjih zahtevah po izgradnji izobražene in disciplinirane osebnosti.

VIRI IN LITERATURA

Arhivski dokumenti

NŠAM, Šk. pis., P7, šk. 1, Šolske zadeve.

NŠAM, Šk. pis., P5, šk. 2, Redovnice.

Literatura

JUBILEJNI SEZNAM, 1939/40: *Jubilejni seznam šolskih sester Kongregacije III. reda sv. Frančiška Asiškega – Kristusa Kralja – z materno hišo v Mariboru. Ob njeni 70-letnici v šolskem letu 1939/40*. Maribor: Tiskarna sv. Cirila.

Smiljana KODRIČ, Natalija PALAC, 1986: *Šolske sestre sv. Frančiška Kristusa Kralja. Zgodovina, poslanstvo, življenje*. (Redovništvo na Slovenskem 2). Ljubljana: Teološka fakulteta. Inštitut za zgodovino Cerkve.

KONSTITUCIJE, 1932: *Konstitucija šolskih sester III. Reda sv. Frančiška v Mariboru. Lavantinska škofija*. Maribor: V zalogi zavoda šolskih sester.

KRONIKA, 2007: *Kronika matrne hiše šolskih sester v Mariboru: 1864–1919, 1914–1922 in 1939–1941*. Ljubljana: Kongregacija šolskih sester sv. Frančiška Kristusa Kralja, Mariborska provinca.

Hermína PUNTAR, 1993: *Po sledih M. Margarete Puhar*. Ljubljana: Mariborska provinca šolskih sester. <http://solske-sestre.si/sl/mati-margareta-puhar> (pridobljeno 8. 3. 2018).

Leonita ROJ, Avguščina ZOREC, 1987: *Šolske sestre sv. Frančiška. Mariborska provinca*. Ljubljana: Mariborska provinca.

STALEŽ, 1934: *Stalež šolstva in učiteljstva ter prosvetnih in kulturnih ustanov v Dravski banovini*. Ljubljana: Banovinska zaloga šolskih knjig.

Urška ŠEBART, 2008: *Zasnova vzgojnega delovanja pri šolskih sestrah sv. Frančiška Kristusa Kralja* (diplomska naloga). Ljubljana: samozaložba.

V OBJEMU BOŽJE PREVIDNOSTI, 2003. *V objemu božje previdnosti*. Za interno uporabo. Maribor: Provincialat šolskih sester sv. Frančiška Kristusa Kralja.

LETNO POROČILO, 1939: Zasebna dekliška meščanska šola v Marijinem domu v Kočevju. *Letno poročilo za šolsko leto 1938–39*. V Kočevju.

IZVESTJE 1929/30: Zasebna ženska učiteljska šola šolskih sester v Mariboru. *Izvestje za šolsko leto 1929/30*. V Mariboru: samozaložba zavoda.

– –, 1933/34: *Izvestje za šolsko leto 1933/34*. V Mariboru: samozaložba zavoda.

– –, 1936/37: *Izvestje za šolsko leto 1936/37*. V Mariboru: samozaložba zavoda.

– –, 1937/38: *Izvestje za šolsko leto 1937/38*. V Mariboru: samozaložba zavoda.

MARGARETA PUHAR AND EDUCATION IN MARIBOR BETWEEN THE TWO WARS

Summary

The educational mission of the Maribor School Sisters, as it was recognized and set by the foundress Margareta Puhar, peaked in the time between the two wars in the 20th century, while simultaneously, during that time, the School Sisters were exposed to one of the most difficult ordeals in the history of their operation.

From 1864 onwards, the Institute of School Sisters in Maribor was responsible for teaching and education of rural and urban female youth. Until 1918, the parallel classes of primary school under the School Sisters were the only Slovene girls' school in Maribor. Until World War II, more than 1,200 Slovene female teachers were educated at the women's college of education, who significantly influenced the education of national consciousness and the consolidation of the Slovene language, which can be observed in numerous cultural events in the city. Between the two wars, the Yugoslav school authorities strongly opposed the institution of the Maribor School Sisters and tried to disrupt their operation in various ways. With their remarkable reputation and organizational skills, individual leaders were fighting for the preservation of the college of education for two decades and although the Church supported them, they had to constantly prove to the state authorities how necessary their work in the field of education really was.

The Maribor women's college of education, led by the School Sisters, experienced some extremely challenging ordeals. In 1921, for example, their rights to be public were denied,

in 1925, the abolishment of the college was demanded, and in 1927, the number of female students enrolled in the first grade was limited. In 1933, the state authorities banned the School Sisters from teaching, despite the fact that some of them had been doing so for twenty-six years, and instead of them, part-time lecturers from the state classical gymnasium were hired. In 1935, the Ministry of Education in Belgrade issued a decree stating that only their own female candidates may be enrolled in the first grade. Nevertheless, the School Sisters did not give up – they successfully tackled the difficulties and proved that taking care of the education of female youth was necessary in Maribor, where Margareta Puhar founded a congregation in the 19th century and from where this mission was successfully spreading throughout Yugoslavia, in the neighbouring countries and among emigrants.

MARGARETA PUHAR UND DAS SCHULWESEN IN MARIBOR/ MARBURG ZWISCHEN DEN BEIDEN KRIEGEN

Zusammenfassung

Die Erziehungsmission der Mariborer/Marburger Schulschwestern, wie sie von der Gründerin Margareta Puhar erkannt und eingeleitet wurde, erlebte in der Zeit zwischen den beiden Kriegen im 20. Jahrhundert ihren Höhepunkt und gleichzeitig waren die Schulschwestern in dieser Zeit einer der schwierigsten Prüfungen in ihrer ganzen Geschichte ausgesetzt.

Die Anstalt der Schulschwestern sorgte in Maribor/Marburg schon ab 1864 für die Ausbildung und Erziehung für Mädchen vom Land und aus der Stadt. Bis 1918 waren die Grundschulparallelklassen bei den Schulschwestern die einzige slowenische Mädchenschule in Maribor/Marburg. Die Lehrbildungsanstalt für Frauen beendeten bis zum Zweiten Weltkrieg 1.200 slowenische Lehrerinnen, die eine wichtige Rolle bei der Stärkung des Nationalbewusstseins und der slowenischen Sprache spielten und diese Tatsache ist aus zahlreichen kulturellen Ereignissen in der Stadt ersichtlich. Zwischen den beiden Kriegen waren die jugoslawischen Schulbehörden stark gegen die Gründung der Mariborer/Marburger Schulschwestern und versuchten auf verschiedene Weise ihre Tätigkeiten zu verhindern. Einzelne Obere kämpften durch ihr außergewöhnliches Einsehen und ihre organisatorischen Fähigkeiten zwei Jahrzehnte für die Erhaltung der Lehrbildungsanstalt und obwohl die Kirche sie unterstützte, mussten sie den Staatsbehörden immer wieder beweisen, wie wichtig ihre Tätigkeiten im Schulwesen doch sind.

Die Mariborer/Marburger Lehrbildungsanstalt für Frauen, die von den Schulschwestern geleitet wurde, erlebte einige äußerst schwierige Prüfungen. Im Jahr 1921 wurden z. B. ihre Öffentlichkeitsrechte abgesagt, im Jahr 1925 verlangte man die Auflösung der Lehrbildungsanstalt, 1927 wurde dann die Zahl der Schülerinnen im ersten Jahrgang eingeschränkt. Im Jahr 1933 verboten die Staatsbehörden den Schulschwestern das Unterrichten, obwohl einige von ihnen dies seit sechsundzwanzig Jahren taten, und stellten Honorarlehrer des staatlichen klassischen Gymnasiums ein. 1935 verabschiedete das Bildungsministerium in Belgrad die Verordnung, dass nur die Kandidatinnen für Schulschwestern in den ersten Jahrgang zugelassen werden können. Trotz allem gaben die Schulschwestern nicht nach – sie bekämpften alle Schwierigkeiten und bewiesen, dass man sich um die Ausbildung junger Frauen in Maribor/Marburg kümmern muss und dass in Maribor/Marburg, in dem Margareta Puhar im 19. Jahrhundert eine Kongregation gründete und aus dem sich diese Mission in ganz Jugoslawien, im Grenzland und unter den Auswanderern erfolgreich ausbreitete.